

## Ս. ՅԼԿՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

### ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

✽ Ապրիլ 1 Ուր. — Տ. Տիրայր Վրզ. վերջապետած ըլլալով Բեթլեհէմի ժամադրութեան իր շրջանը վերադարձաւ վանք. իր տեղ ժամադրաբար գտաւ Տ. Պսակ Վրզ.:

✽ Ապրիլ 2 Եր. — Երեկոյն ամբողջ Միաբանութիւնը Ս. Յարութեան Տաճար գնաց, ուր, շերտաւորաւոր մուտքէն ետք, կատարուեցան երեկոյեան ժամեղութիւնը: — Ուրիշ տարիներ այսօր երեկոյեան եւ յաջորդ օրուան առաւօտեան ժամեղութիւնը կը կատարուէին Ս. Յարութեան Տաճարի մեր Ս. Լաւարտիլ եկեղեցիին մէջ, սակայն այս տարի սոյն եկեղեցին նորոգութեան վիճակի մէջ լինելով կարելի չեղաւ այնտեղ կատարել պաշտամունքը, այլ մեր վերնատան մէջ:

✽ Ապրիլ 3 Կիր. — Դաստառիկ Նորաիկի Ս. Պատարարը մատուցուեցաւ Քրիստոսի Գերեզմանին վրայ, պատարագեց Տ. Մեարոյ Արքեպիսկոպոս յետ Ս. Պատարագի մեծանշանգէն թափօր կատարուեցաւ Ս. Գերեզմանին շուրջ, հանդիսադրութեամբ պատարագիչ Սրբազանին:

✽ Ապրիլ 5 Գշ. — Կէսօրէ առաջ Ս. Յակոբայ Տաճարը այցելեց Պաղեստինի կառավարութեան Աւագ-ընտանաւորի տիկինը՝ Տիկ. Պաթըրիլ իր հետեւորդներով, և ընդունուեցաւ Նոգ. Տ. Կիւրեղ Վրզ.ի կողմէ:

— Երեկոյն Լոկոմոն քարոզեց Տ. Սերովբէ Վրզ., խաչի մահամբ կատարուած փրկագործութեան մասին: Յոյց տուաւ թէ ինչպէս երեք չարիքներ — մեղքը, վիշտը և մահը — սարսափելի իրենց տիրակալութեան ներքե կը պահէին ամբողջ մարդութիւնը մինչև Քրիստոսի մարդկութիւնը. թէ ինչպէս առ հասարակ բոլոր կըրօնէքներ ջանացած էին լուսաւորել սոյն չարիքներուն պատճառը և կտարել անոնց յառաջ բերած յոռի ազդեցութեան թափը մարդոց վրայ և ձախողած էին: Քրիստոս էր որ իր կանչով ու մահաւանդ իր մահով կրցաւ ինքնազնիւ այդ չարիքներուն ազդեցութիւնը բոլոր անոնց մէջ որոնք կը հաւատաստին իր Անուռին:

✽ Ապրիլ 6 Դշ. — Ի մեծ միակերպութիւն և ցնծութիւն ամբողջ Միաբանութեան և ժողովուրդին, այսօր Ս. Պատարարը Լայրը հիւանդանոցի Պատրիարքարան վերադարձաւ: Տ. Մեարոյ Արքեպիսկոպ. Տ. Կիւրեղ Վրզ. և Տըթ. Եպսկոպոս, հիւանդանոց դադած էին վանք առաջնորդուաւ Նորին Սրբաշնութիւնը. իսկ Միաբանութիւնը՝ վարդապետք, Սարգսապունք և Ժամանակաւորաց աշակերտները Ս. Մարտի Արքեպիսկոպոսի զվարճութեամբ վերջիկ Ասպղրան առջև էին զիմաստբերու Սրբապան Լայրը, որ հասաւ քիչ ետքը և թափօրով առաջնորդուեցաւ ուղղակի Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարը ուր Ս. Գլխաղբի Մատուռին մէջ կատարեց իր գահաբանական աղօթքը. ապա առաջ-

նորդուեցաւ Պատրիարքարան. ամենուն անձկութեամբ խառն ուրախական ակնարկներուն տակ՝ Նորին Սրբաշնութիւնը թէև դժուարաւ բայց կրցաւ բարձրանալ Պատրիարքարանի 40 ստորահաններով սանդուխքը ու ելաւ Դանիէր օր լուսաորուած էր և զգեցած՝ իր տոնական օրերու յարգարանքը: Տ. Մեարոյ Արքեպիսկոպ. ի զիմաց ամենքին ցնծալից խնդկեցութիւն յայտնեց իր բարեպատենհ վերադարձին առթիւ, որուն Սրբազան Պատրիարք Լայրը պատասխանեց նախ օրհներով կամքը Աստուծոյ օրհնած էր շնորհիւ իրեն վերադարձ ի զուխ իր պաշտօնին. ապա շնորհաւ կալուածիւն յայտնելով ամբողջ Միաբանութեան և Աղգին լուսիքեան, մասնաւորաբար բոլոր առնոց որոնք անձամբ կամ հեռաբար կամ նամակաւ հետեւըրքուած էին իր վիճակով: Օրհնեց անկըք և մաղթեց բոլորին անիտրեւ և խաղաղ կեանք: Յետոյ ներկաները մօտեցան որդեական գորգուբանջով իր ալը առնելու և օրհնութիւնը ստանալու: Նորին Ամենպատուութիւնը ժամանակ մը եւս պիտի շարունակէ ապաքինումի իր շրջանը Պատրիարքարանի իր ընկալաբանին մէջ յստուի բժշկական խնամքի ներքե:

✽ Ապրիլ 7 Եշ. — Ճաշու ժամեղութիւնը կատարուեցաւ Ս. Լեւոնապապեանց եկեղեցին, ուր կանանց դատուի խօսեցաւ Տ. Շնորհ Վրզ., քրիստոնեայ մեծ սուրբի մը առաքելի մօրը մասին:

✽ Ապրիլ 8 Ուր. — Այսօր կառավարական մասնաւոր օրէնքով մը Ս. Յարութեան Տաճարի զոնները փակուեցան հանրութեան առջև: Ժամը 10ին ըստ հրաւերի երուսաղէմի վսեմ. կառավարիչին Տ. Կիւրեղ Վրզ., ի զիմաց Ամեն. Ս. Պատրիարք Լոր գնաց Կառավարատուն ուր հրաւիրուած էին նաեւ իրաւաբան միւս երեւոյ միաբանութեան ներկայացուցիչները և պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ Կառավարութեան կարգադրութիւնը, Ս. Յարութեան Տաճարի փակման մասին: Կրպուեցան Ս. Յարութեան բակին վրայ բայցաւոր արեւեկեան փողը զուռը, իսկ արեւմտեան դրան առջև ոստիկանները դրուեցան ի հարկին թոյլ տալու հողերաբանաց մուտքը, որոնց վրայ չէր տարածուէր սոյն քաղելի օրէնքը: Ըստ սովորականին երեք ազգեր Լայք, Յուք և Լատինք իրենց սովորական արարողութիւնները և հանապազօրեայ պատամունքը կը շարունակեն կատարել ըստ առանց ժողովուրդի ներկայութեան: Յատուի Աղգի փակուեցած էին պատուները վրայ թէ Ս. Յարութեան Տաճարը վտանգաւոր կերպով քայքայուած է: Ուխտաւորաց համար կարգադրուած է որ 10 հողիք բաղկացեալ խումբեր հողերականին մը զվաւորութիւնմբ՝ եւ կառավարական յստուի արտօնատմամբ կարենան մտնել Տաճարը իրենց ռաւար կատարել և լինել անկապալ:

✽ Ապրիլ 9 Եր. — Կէսօրէ առաջ երեք իրաւական ազգաց ներկայացուցիչները խորհրդակցական ժողով գումարներին Յունաց Պատրիարքարանին մէջ, ուր ներկայ գտնուեցան ի զիմաց Պատրիարքարանին Նոգ. Տ. Տ. Կիւրեղ և Տիրան Վարդապետները, Ս. Յարութեան Տաճարի գործա-

ծուծիան և Զատիկան տոնակատարութեանց դիւրացման համար։

✽ 10 Ապրիլ կիր. — Գալստեան կիրակի. Ս. Փատարազը մատուցուեցաւ Ս. Հրեշտակապետաց եւ կեղեցուոյ մէջ, քարոզեց Տ. եղիշէ Վրդ., բնաբան ունենալով՝ զԵւ յայնժամ տեսցին զօրդին մարդով եկեալ ամսովջ զօրութեամբ և փառօք բազմօք։ Նախ բացատրեց Գալստեան զազափարը ըստ Աւետարանի, ապա տեսանելի և անտեսանելի աշխարհներու յարաբերութիւնը ճշդեցեց, մատնանշելով մարդուն դիրքը այդ երկուքի նկատմամբ։ Ըսած թէ Գալստեան յոյսով ցնծալու համար պէտք է ներկայ մշակելու շահագործել գիտնալ ապագայի հաշուոյն։

✽ Ապրիլ 11 Բշ. — Վեհ. Հայրապետի մահուան բոթից դուժող հեղափոխել ցնչեց ամբողջ Միաբանութիւնը որ փութաց Պատրիարքարանի իր ցաւակցութիւնը յայտնելու Նորին Ամենապատուութեան։

✽ Ապրիլ 12 Գշ. — Եկեղեցիի ժամուն քարոզեց Տ. Հայրիկ Վրդ. ճալր փրկանս փոխանակ բազմաց զապարկարին չուրջ։ Յայց տուաւ քրիստոնէական կեանքի գերազանցութիւնը և Բրիտանոսով փրկանաւորութեմ կենցաղը նկատեց իբրեկ գերադոյն միջոցը մարդը իր անկէ և անկեալ Միւհակէն վեր բարձրացնելու։

✽ Ապրիլ 14 Եշ. — Ճաշու ժամերգութեան, որ տեսի ունեցաւ Ս. Թադէս եկեղեցիին մէջ, խոսեցաւ Տ. Արթուր Վրդ., «Իմաստուն կանայք՝ շինեցին զտունը, իսկ անազգամք՝ ձեռք իւրեանց կրօնանկցին բնաբանով։ Յայց տուաւ թէ երկու յոսմագոյն պարտականութիւններ կան աշխարհի վրայ, այր մարդոց համար հոգեւոր և հոգեկան ծառայութիւն, կանանց համար՝ Մայրութիւն, խոսեցաւ այս վերջին պարտականութեան մասին պատմական օրինակներով, յատկապէս Ս. Գոյսի օրինակով, պարզեց տիպար մայր ըլլալու միջոցները. ցոյց տուաւ թէ մեծ հոգւոյ տէր զաւակ ունենալու համար պէտք է նախ բարձր նկարագրով մայր ըլլալ, Մատանանց խորհրդներուն վերայ դրուած Ս. Գոյսի պատկերը՝ որ կը ներկայացնէր Մայրութեան զաւափարը, զրուած՝ ամենախորհրդան բարձրութեան վրայ. եղբայրական թէ՛ ձօր մը առջեկ երկու ճամբայ կայ՝ մին այն է՝ որմէ քալեց ճեւ, միւսը այն՝ ուրկէ քալեց Ս. Գոյսը։ Յօդադրեց որ ըլլան տիպար մայրեր։

✽ Ապրիլ 16 Եբ. — Տեղի ունեցաւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, ի հանգիստ հոգով Վեհ. Հայրապետին (Սոյն հանգչեին ինչպէս նաև Վեհ. Հայրապետի մահուան հետ կապ ունեցող յարակից լուրերու մանրամասնութիւնները տեսնել Սիւնի այս թիւին մէջ, էջ 138-140ի վրայ)։

— Երեկոյնի հանդիսաւոր երթ կատարուեցաւ ի Ս. Թարութիւն և անդ պալատեցաւ Մաղկապողի նախատեսակը. թափուր եր եկեղեցցին ժողովուրդէն և ուխտաւորներէն, ծանօթ օրէնքին պատճառով։ Միաբանութիւնը ինչ առանձին կատարեց ժամերգութիւնը։

✽ 17 Ապրիլ կիր. — Մաղկապող, առաւօտուն կանուխ ամբողջ Միաբանութիւնը հանդերձ աշխարհորոք Ս. Յարութեան Տաճարը գային մաղկապողը անդ տոնախմբելու. Երեկոսն պէս ժողովուրդէն ոչ ոք չերկայէր։ Հոգեւորականաց միանարտեռած իրենիով մուտքը, Տաճարը լի էր ամենազգի հոգեւորականներով հայ, յոյն, լատին, ղպտի, ասորի, հայէշ, պուլկար, ռուսման, անգղիացի և այլն և այլն, ճկու Ս. Պատարագի որ կատարուեցաւ մեր վերնատան մէջ հանդիսաւոր թափօր կազմուեցաւ Բրիտանոսի Ս. Գերեզմանին չուրջ, մոմեկէններ և արմաններ ի ձեռին։ Մեր թափօրին կը հետեւէին ըստ իրաւական սոսվորութեան Զպոյնի և Ասորիների, իրենց հետ թափօր կազմում։ Ս. Յարութեան Տաճարի հանդիսութիւններին ետքը Միաբանութիւնը ուղղուեցաւ Ս. Յակոբ, երբ մօտեցաւ վանքին, թափօր կազմած՝ և արմանների ոտներ և ձիթների հիւսկեր ի ձեռն ՍՈր ղպտիւրոզ քո զայտառան շարականը երգելով մտաւ վանք, ուր բակին մէջ հաւաքուած էին ուխտաւորք և բնիկ ժողովուրդը։ Կարելի էր կարգալ տրուածութեան և ուրախութեան արտայայտութիւնը որ կը ցուար աւանդ ղէմբուած վրայ. արտում էին որ իրենց ևս չէին կրցած մասնակցել Ս. Յարութեան թափօրին, ուրախ՝ հայկական եկեղեցական փառաշուք այսպիսի թափօրի մը ի տես։ Մաղկապողի թափօրներուն, երէկ և այսօր, կը հանդիսապետէր Տ. Գեորգ Վրդ., Ս. Մետրոք Արքեպիսկոպոսականալ անհանդիստ եղած ըլլալուն պատճառով։

Ի Ս. Յակոբ ևս աստ մնացող ժողովուրդին համար մատուցուած էր Ս. Պատարագ և քարոզած էր Տ. Տիրան Վրդ., բնաբան առնելով Մտթ. ԽԱ. 13ի խօսքը թէ «Տուն իմ տուն աղօթից կուլեցիք»։ Բացատրեց թէ ինչպէս Բրիտանոսի երեւոյցէն ունեւորեց և Նոյնիով մամբողջ մարդկութեան (Բրիտանոս այս աշխարհ մտնելուն) նպատակն էր աշխարհ, մարդուն բնակավայրը, աղօթիք, այսինքն Աստուծոյ իսկ բնակացութեան և կենակցութեան վայրի մը վերածել, անկէ վերտաքելով աւաղակները, արձարմաները, ձեւապաշտները, ըութելով անոր մէջ գտնուող մաքուր և կամքով հիւանդները (կոյրներ և կեղերներ)։ Երուսաղէմը նմանցուց նաև մարդուն հոգիին քաղաքին, ուր պէտք է Աստուած մտնէ, զայն իրեն բնակութեան և թագաւորութեան վայր ընելու համար։ Այս գրաւուած Աստուծոյ որտե՞ն ի գլուխ հանեց խոնարհութեամբ, և ոչ թէ աշխարհի թաւազարեցութեան պէս ընտելութեամբ։ Նոյն առաժամ վարութիւնը պէտք է կիրարկէ նաև քրիստոնեան, Բրիտանոսի հետ իր հոգիին քաղաքը գրաւելու համար։

ԴԱՅՔԱՅԷԷ. — Երեկոյնի՝ ի ներկայութեան ուխտաւորաց և համբոյն ժողովուրդի խուռն բազմութեան՝ յետ մեծայոք Անդատարանի և անկէ ղինելու երգեցողութեան՝ կատարուեցաւ ԴԱՅՔԱՅԷԷ խորհրդաւոր արարողութիւնը։ Սովորական պէս վարագորուած էին Ս. Յակոբայ Տա-

հարի բոլոր սեպաններն ու մատուռները և տեղու- նական պատկերները, որոնք բացուեցան հաւա- տապետի ժողովուրդէն խնդրամատոյցներու կող- մէ։ Բացման յուզիչ արարողութիւնը կատարեց Տ. Մկրտիչ Արեւիկեանը, աւելնելով ունենալով Տ. Տիրան և Տ. Արթուրի վարպետականը։ — Զգալի պակասը, ինչպէս այսօրուան, նոյնպէս Աւագ շարքի բոլոր հանդիսութիւններուն՝ Ս. Պատ- իարի Զորշուքն ու պատկառանքն էր։ Մոտ- նաւորապէս այսօր, պակաս էր, այլեւս զրեմէն որովորեալ զարմած քարոզը, զոր Ն. Ամենա- պատուութիւնը կը խօսէր ամեն տարի օրուան խորհուրդին, և ի՛ր իսկ նախածեռնութեամբ տօրիւնուած նուիրական կարգադրութեան մը — Մամլէթնի թղթատարութեամբ ի նպաստ հանգանակութեան — մասին։ Սյա տարի ևս որ- վորապէսին պէս կատարուեցաւ այդ հանգանա- կութիւնը. երկ երկու վարդապետներ կեցած էին եկեղեցւոյ երկու զանգերու առջև զորած պնակ- ներու վրայից։ Գոյացաւ գոհացուցիչ գումար մը և զրկուեցաւ գործածուելու իր նպատակին։

✽ Ապրիլ 18 Աւագ երեւոյթքի. — Նախապէս եկած կարգադրութեան մը համաձայն, ուխտա-ւորները այսօր երեք խօշոր ինքնաշարժներով Ծորապան և շրջակայ վայրերը ուխտի ելան, ա-ռաջնորդութեամբ այս տարուան հիւրընկալ Տ. Սեբոթէ վրդ. ի, հիւրընկալ օգնական Տ. Արթուն վրդ. ի և Տ. Հմայակ Արեւիկայի։ Հայր ուսուրբը բացատրած են ճամբու ընթացքին բոլոր Սուրբ զբական և պատմական վայրերը. իշած են նախ Մեռեալ ծով, ապա անցած՝ Ծորապան գետ, ուր կատարուած է ջրօրհնեաց արարողութիւն և խօ-սած՝ Տ. Արթուն վրդ., ոգեկոչելով հին դարերը և ամենքին սրտին մէջ վառելով մաքրութեան և սրբութեան հրակը։ Երիմով մէջէն անցնելով՝ պահ մը կանգ առած են Նիսիւի պղերի բնակ, հին երկրորդի աւերակներուն կողքին. բացձրա-ցած են Փորձութեան լեռը, ուր իրենց բացատրու-թիւն տուած է տեղւոյն նշանակութեան և խոր-հուրդին մասին։ Վերադարձած են չափազանց զօհ, լցուած և անմուռնալի օր մը անցուցած ըլլալու երջանիկ տրամադրութեամբ։

✽ Ապրիլ 19 Աւագ երեւոյթքի. — Սյաօր ուխ-տապետութիւնը դարձաւ նոյն Հայր քաղաքներու առաջնորդութեամբ ուխտի գալին քիչիկ Ծնըն-դեան քաղաքը՝ Բեթլեհէմ, ուր յետ մանաւոր պատմութեանքի սնդ ևս Ծնընդեան Ալքին վրայ խօսած է Տ. Արթուն վրդ., յետ պատմական և տեղական ծանօթութեանց ծանրացած է մար-դեպութեան մեծ խորհուրդին վրայ։ Այցելած են շրջակայ սրբավայրերը, Բառաննից այլը, լա-տինաց և լուռաց վանքերը և կէսօրին զաղա-րած են Բեթլեհէմի մեր վանքը, ուր Տիսուր Տ. Սուրեն վրդ. ամէն զուրութիւնները ընծայած է անուց, վերադարձած են երեսնապէմ ուրբա տրամադրութեամբ։

✽ Ապրիլ 20 Աւագ Զորեւոյթքի. — Սյա տարի Աւետման Տօնը Աւագ Զորեւոյթքի հանդիպած ըլ-լալով Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Աստուածա-

մօր Տանաքին մէջ. պատարագեց Տ. Տիրան վրդ. և քարոզեց Տ. Տիրայր վրդ., որ՝ առաջնորդուած օրուան տօներու խորհուրդէն՝ խօսեցաւ կենալի արժէքին մասին, եւրպակցինով թէ իրական կեանքը հոգիինն է ու յաւիտենականը զօր պէտք է շահիլ նիւթականն ու անցաւորը մեռցնելով լաւագոյն օգտաւորութեամբ. այս նշմարութեան պատգամը ուղից տեսնել նաև Աւետումին մէջ, իւստարարապետ Սրբազանը թէկ. անհնդիստ էր քանի մը օրէ ի վեր, բայց կրցաւ ինչեւ եկեղեցի և նախադանկը Հրաշափառի հանդէսին։ — Պատա-րագէն ետք ուխտաւորք հիւրընկալ Տ. Սեբոթէ և Տ. Արթուն վարդապետներու առաջնորդութեամբ պտուած են Գեթեմանի և Համբարձման լերան սրբավայրեր, լատինաց Գեթեմանի եկեղեցին, «Հայր մեր» լվանքը, Թուռաց Մարգարէնէ ժ. Համբարձման եկեղեցին, Համբարձման մա-տուռը և այլն։

✽ Ապրիլ 21 Աւագ Հինգեւորքի. — Առաւօտուն կատարուեցաւ յետ ժամերգութեան Ապաշխարողաց կարգը, որմէ յետոյ մէկ ժամուան զապարէն ետ-քը մատուցուեցաւ Աւագ Հինգեւորքի Սուրբ Պա-տարագը, զոր մատոյց Տ. Մկրտիչ Արեւիկեան, ժողովրդեան մեծ բազմութիւն մը խորին երկու-ղածութեամբ հաղորդուեցաւ Բրիտանոսի Մարմնոյ և Արեւան մեծ խորհուրդին։

Ետ միջօրէի, ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Ոսնա-լուայի կարգը։ Մայր Տանճարին մէջ, Դասին մէկ մասին մէջ թառուներ գտնուեալ ունեւ էին և յաւա-կացուած եւրոպացի հիւրերուն, որոնք չափա-զանց զրաւած մեր Ոսնալուայի արարողու-թեանէ, գրեթէ ամէն տարի, Պաշխարիին Անդ-լիական գրաւամէն ետքը, ներկայ կը գտնուին այս արարողութեան։ Այս տարին ներկայ էին մօտ 100 հուրմուրդներ բոլորն ալ առ հասարակ ճար-ձըրատիւնան պաշտօնականներ և երեւելի անձնա-ւորութիւններ։ Ոսնալուայի կարգը կատարեց Տ. Մեռեալ Արեւիկեանը։

— Նոյն օր ժամը 5ին եկեղեցական յատուկ պաշտամունք կատարուեցաւ Ս. Հերշապակեանց եկեղեցին, որ կը նկատուի Փրկչի Աւաջին բանքը, ուր կը զոնեւի նուիրական Զիքիի մը օրուն՝ աւանդաբար կը պատմուի թէ կապուած է Փրկ-կիչը նախ քան Աննա քանանայապետին առեանը ինչու։ Տ. Թուսիկ վրդ. քանի մը հակերթ խօս-քերով բացատրած է սրբավայրին նշանակու-թիւնը։ Թափօրով գացած են Ս. Փրկչի վանքը և Կոյիկայի քանանայապետի տան տեղը, և ուր կը ցուցուի յարգ Փրկչի երկրորդ բանքը։ Անդ եւս յետ Աւետարանի ընկերքման տուած են պատմական ծանօթութիւններ եւ բացատրու-թիւններ տեղւոյն մասին։

— Երեկոյեան ժամը 7էն 12 կատարուեցաւ Ուսումնամ գիւճեթի պաշտամունքը։ Գիւճեթային քա-րոզը խօսեցաւ Տ. Եղիշէ վրդ. բնաբան ունենա-լով զԱստուած իմ, Աստուած իմ ընդէր թողեղ զիս։ Սրտառու խօսքերով նկարագրեց Գիւճեթի խաչնուութեան պատկերը, իր միակ մնացած և բոլորէն լքուած ըլլալու ցաւը։ Հակադրեց Գի-

սուսի անսահման ներդրամությունը և մարդու հոգևոր ազատությունը՝ խախտելով անհրաժեշտ նկատելի մարդուն առ Առնություն բարձրացման, նշանակալից անհատական զորք կենսական բարձրացման և աշխույժման մեջ։ Ամեն մարդ բնական ուժի իր Գեթսեմանիին, խալի համարան և Գոլգոթան, երանի անոնց որոնք կրկնա մինչև ծայրը երթալ, և Գեթսեմանիի մեջ չեն մոռնար իրենց խալը։ Եղբայրացյալ թե՛ առանց խաչելություն չկալ Գործություն։

✱ Ապրիլի 22 Ապրիլ Ուրբաթ. — Առաջատուն կատարուեցաւ Խաչելութեան կարգը, երեկոյին՝ Թաղման նախատեսակը, Գատարատուած էր յատուկ գերեզման մը Մայր Տաճարի դասին մէջ, զարգարուած ժողովներով, ամենկէնք և այլ թանկարժէք իրեղներով, Ներկայ էր սովորականէն աւելի խոռուն բազմութիւն մը, նախատեսակը կատարուեցաւ սպասարկի հանդիսաւորութեամբ։

✱ Ապրիլի 23 Ապրիլ Տարբար. — Ս. Զատիկ ձմաւաղորդը որ Հայ-Երուսաղէմի ամենէն հանդիսաւոր օրերէն մին է, այս տարի սովորականէն փոքր ինչ տարբեր եղանակով կատարուեցաւ։

Առաջատուն ժամը 8.30ին քանի մը Վարդապետներ՝ Ապագ Թարգման Տ. Գուսէպի Վրդի ընկերակցութեամբ, և Ս. Գարուծեան Տաճարի իսկով զոնապաններու, զայցի պաշտօնապէս բանալու Ս. Գարուծեան Տաճարի զոները։

Իսկ ժամը 10ին համբալ ելաւ պաշտօնական թափարը գլխաւորութեամբ Ս. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսի, Հոգեւորականաց գառուն կը հետեւէր ահապի բազմութիւն մը Թարգմանաց վարժարանի երեզելի տաներու, ուխտաւոր այրերու, բոլորն ալ եկեղեցականի վերարկու հագած։ Առանց առեւ միջադէպի կարելի եղաւ ամենքն ալ Ս. Տաճարէն ներս առնել։ — Ժամը 11ին կատարուեցաւ Գերեզմանի կնմամբ արարողութիւնը, կընթուցուեցաւ Գերեզմանի գուռը ժապաւինեալ երկզով մը որուն երկու ծայրերէն բռնած էին Հայ և Յոյն երկու վարդապետներ, ժամը 1ին Գուռաց թափարէն ետք մեր յուսմամբ Ս. Մուշեղ Վրդ. Գուռաց պատրիարքական տեղապահին հետ միասին քակելով կնիքը Գերեզմանի մոտին։ Մարած էին Տաճարին բոլոր կաթիլներէն և շանքը, Հայ և Յոյն շուտակներէն — աշխարհական զօտէ — պատարատ կեցած էին Գերեզմանի աջ ու ձախ կողմերը բացուած փոքր լուսամուտներուն առջև։ Գանկութեմ փոքր բացուածքէն զուրս մատուցուեցաւ նուիրական լոյսով՝ զոր ընդունելով շուտակներ ներքու ձեռքէ ձեռք փոխանցելով, ցրեթէ ի վայրկեան ժամանակի հանեցին լոյսը մեր՝ մեր վերնատունը, ուր Գերեզմանի վրայ նայող պատուհանի մը առջև կը սպասէր հանդիսապետ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպ. որ ընդունելով նուիրական խաչը վերէն օրհնէր մարի հանդիսականները, որոնք մոնղէներն ի ձեռքին, եւ լոյսերուն մէջ ուղղուած՝ արդէն իսկ թափարի եւած էին եւ Ս. Գարուծեան երկնամասն Տաճարի կամարներն ի վեր կը թնդացնէին մեծ Աւետիքը «Քրիստոս Գարեհա՛ ի մեռելոց», թափօրը, որուն կը հանդի-

սապետէր Լուսահան Տ. Մուշեղ Վրդ. և որուն կը հետեւէին Ասորիներ և Ղլտիներ՝ անցաւ խաղաղ եւ առանց ոռէ է միջադէպի։ Լոյս Գերեզմանի շուրջ երրորդ զարմին՝ կարգացուեցաւ Գարուծեան առաջին Աւետարանը, որմէ յետոյ թափարականք վեր՝ մեր վերնատունը բարձրացան։

Ս. Գարուծեան Տաճարի հանդիսութիւններէն ետքը եկեղեցական դասը և բոլոր ներգնաները երկարածիկ թափօր մը կազմած ուղղուեցան Ս. Գաղոս, Թափօրին առջևէն կ'երթային ուխտաւոր այր մարդոց և Թարգմանաց երեզելի տաներու երկար շարանը, որոնց կը հետեւէր Ժառանգաւորաց աշակերտութիւնը, և Վարդապետաց դասը, ամենէն ետքը կուգային հանդիսապետ Տ. Մեսրոպ Արք. և Լուսահան Տ. Մուշեղ Վրդ. նուիրական լոյսը ի ձեռքին յատկապէս՝ պատարատուած կանթիւակեր ճրագընկալի մը մէջ։ Դասի բերդին առջև թափօրը պահ մը կանգ առաւ։ Զգեստաւորուեցան Լուսաւարապետ Սրբապետը և Լուսահան վարդապետը ու ամբողջ թափօրականք «Քրիստոս Գարեհա ի մեռելոց» շարականը երգելով մօտեցան վանքին, ուր ընդառաջ եւած էր ուխտաւորաց և Ժողովրդեան հսկայ բազմութիւն մը՝ խռնուած քակին մէջ և տանիքներուն վրայ։ Թափօրը մտաւ Ս. Գաղոսի գաւիթը, ուր յետ Աւետարանի ընթերցման Ս. Լոյսը փոխանցուեցաւ Ժողովուրդին որ մոմբու խորքին ի ձեռքին կը սպասէր վառելու նուիրական լոյսին։

Այս անգամ կրկնուեցաւ Ս. Գաղոսի գաւիթին մէջ այն ցնծալից տեսարանը ու հրտանակն խանդավառ ընթանալուցութեան արտայայտութիւնը մը այլ տարիներ տեղի կ'ունենար նուիրական Գերեզմանի շուրջ։ Ապա կրտական դասը «Լուսաւորեալ, Երուսաղէմ» շարականը երգելով մտաւ Մայր Տաճարէն ներս ուր Լուսաւորապետ Սրբապետը, կարգաց Աւետարանը և հակիրճ քանի մը խօսքերով հաղորդեց ամենքին Գարուծեան Աւետիքը, միմիջարեց ու արձակեց խաղաղութեամբ։ — Այս կերպով թէ՛ ուխտաւոր ներուն մեծ մասը չտեսաւ նուիրական լոյսի կտոր նոյնիքն Գերեզմանին և տեղւոյն վրայ հատարել այս յոյժ սպասարկի արարողութիւնը, այսուհանդերձ զընդունեցաւ անոր միմիջարեցութիւնը։ — Կէսօրէ ետք ժամը 4ին կատարուեցաւ ճրագալոյցի ոգեպարար երեկոյեան պատարագը։

✱ Ապրիլի 24 Ս. ԶԱՏԻԿ. — Գիշերուան ժամը 1.30ին Միաբանութիւնը խորովին Ս. Գարուծեան Տաճարը իջաւ անդ պաշտուելու Ս. Զատիկի գիշերային ժամեղութիւնը։ Հետքային եկեղեցական դասը թափօր կազմած իջաւ վար, ու առաւուտեան ժամընթիւնին մնացեալ մասը կատարուեցաւ Գերեզմանի շուրջ թափօրի ընթացքին։ Միաբանութեան մէկ մասը մնաց Ս. Գարուծեան ուր մատուցուեցաւ հանդիսապետ Ս. Գատարագ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ, պատարագի ինչպէս նաեւ գիշերային ժամեղութեան ու թափօրին նախապատկեր Ս. Մեսրոպ Արքեպիսկոպ. իսկ Միաբանութեան միւս մասը վերադարձաւ Ս. Գաղոս ուր եւ պաշտամունք կատարուեցաւ աստէն

մասնով ժողովուրդին համար: Ժամերգութեանց և Ս. Գատարացի երգեցողութիւնները վարեցին քաղաքացի զգիւրդին որունք արտահանին և իրենց յատուկ երգեցողութեամբ պաշտառացուցին օրուան Հրաշափառ Տօնը: Գատարագեց Տ. Շնորհք Վրդ., Ս. Գատարացը Հայրը ևս կրպառ ինչեւ հեղեցիք և քարոզիչ օրուան խորհրդի մասին: Թարութեան Աւետիւրը և իր հայրական ողջոյնը հաղորդելէն ետքը ուխտաւորաց և համօրէն ժողովուրդին Սրբազան Հայրը մխիթարեց ամուլը ևս խօսքերով. «Թէև համբէ անկախ պարագաներու ընդմիջումով զրկուած ենք Թարութեան Տօնը իր իսկ պատմական սրբավայրին վրայ տօնախմբելու երջանկութիւնէն ըսցի հաւատքը չի պայմանաւորուիր երբեք տեղական հանգամանքներով այլ անիկա ներքին իրողութիւն մէջ է որ կը յայտնաբերուի արդի մէջ և մարդ կրնայ զԱստուծոյ պաշտել ամենուրեք, բաւ է որ ինքզինքը կարենայ հաղորդակցութեան մէջ զինչ Անոր հետ»: Ապա ժողովուրդը Գալիլիոյ լճակէ եղբայրն Յիսուսի երևանքը զրուարկին վրայ, պարզելով ևս իրողութիւնը թէ՛ թէև շատեր կը հաւատան Յիսուսի և Անոր Թարութեան, սակայն չեն համարձակիր խոստովանիլ Անոր ով ըլլալը, ինչպէս չէին համարձակած հարցնել աշակերտներէն ոմանք թէ «Դու ո՞վ ես»: Այն անոնք միայն կրնան համարձակուիլ ըսել թէ «Տէր է աշն», որոնք լեցուած են Քրիստոսի սիրով, ինչպէս կրցաւ ըսել սիրոյ Առաքեալը Յովհաննէս:

Ս. Գատարագեն ետք Միաբանք, ուխտաւորք և բոլոր ժողովուրդը պատրաստեալներն զանիւր ընթրեացան, ուր ևս Ս. Գատարացը Հայրը իր հայրական ողջոյնները տուաւ ամենքին և մխիթարեց ամենքը:

Երկուշիկ մեծաշուք անգաստան տեղի ունեցաւ Ս. Թաղարայ վանքի մեծ բազկին վրէժներ կայութեան խառն թաղմութեան, որ լեցուած էր նաև շրջակայ տանիքները: Կը հանդիսապետէր Ս. Միքայիլ Արքեպիսկոպոս:

✱ Ապրիլ 25 Բ. օր Ս. Ջաշիկ. — Եպիսկոպոսական Ս. Գատարաց մատուցուեցաւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, պատարագեց Ս. Մեսրոպ Արքեպիս, քարոզեց Ամեն. Ս. Գատարացը Հայրը, օրուան խորհուրդին — անմահութեան — մասին. ներկայացուց զայն մարդկային ազգի աւանդէն անառիկ հաւատարմութեան մին. վերջին անգամ օրինեց ամենքը և օրուարկեց իր յորդորներով: Ս. Գատարացը Հօր քարոզէն անմիջապէս ետք կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն հանդիսապետութեան Տ. Մկրտիչ Արքեպիսի: Ս. Գատարացի աւարտումին մեծանշանեղէ թափօր տեղի ունեցաւ Ս. Եպիսկոպոսեանց Մայր Տաճարին մէջ, այս առիթով Վարդապետ ի Ժնեւին կը բերէ, հանդերձ լուսեղա մտմիջիւրէն, որքոյ մատուցնէր պարունակող աշիր: Հանդիսապետ Սրբաբայանը կենաց Փայտի մատուցել պարգիւնով հաճանք ի ձեռքն կ'օրհնէր հաւատացեալները թափօրի ընթացքին: Թափօրի վերջաւորութեան կատարուեցաւ ողջերթի եկեղեցական արարողութիւն մը. երգուեցաւ «Ճանապարհ և ճշմարտութիւն» երգը և հանդիսապետ Սրբազանը «Առաջնորդ կենաց և Յոյս փրկութեան» աղօթքով

և օրհնութեամբ ողջերթ մաղթեց ուխտաւորներուն և փակեց Զատիկան շրջանի այս տարուան հանդիսութիւնները:

— Հակառակ Ս. Թարութեան Տաճարի յանապիկայ փակուելուն, այս տարի ևս Ս. Եպիսկոպի հովանիին ներքեւ հիւրընկալուեցան մօտ 400 ուխտաւորաց թաղմութիւն մը: Որոնք եկած էին առաւելաբար Սուրիայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն, Իրաքէն և այլ երկիրներէն, մինչև Ամերիկայէն: Զանգ չի խնայուեցաւ ընտել հակառակ ընակարանի և այլ զօտաւորութեանց՝ գոհ ձգելու ուխտաւորները: Շատ գոյիկի էր այս տեսակէտէն հոգածութիւնը զարդասքնկալ Տ. Վահան Վրդ. ի և հիւրընկալ Տ. Սերովբէ և Տ. Արթուր վարդապետները, որոնք ամենայն շնանորութեամբ հարկ եղած զվարութիւններ ընծայեցին ուխտաւորաց տեղաւորման և քանից խմբովին առաջնորդեցին ուխտաւորները գրեթէ բոլոր կարևոր Սրբավայրերը, ամեն տեղ կրօնական և պատուաւ ծանուցութիւններ և անակցելով ամենուն և յատուկ կրօնական պաշտամունքներ կազմակերպելով ուխտաւորաց համար: Եւստիպիոս վարդապետ և Տ. Թարութեան Տաճարի զրան առջև, որպէսզի հերթը հայ ուխտաւորներուն զար և կարենային ներս առաջնորդել զանոնք իրենց ուխտը կատարելու համար:

— Զատիկան շնորհաւորական այցի եկան Գատարաքարան, Գաղեստիքի կառավարութեան Բարձր Գործիչի aide-de-camp (անձնական թիկնապար) Ռուհի Պէյ: Երեսուցէի կառավարիչ՝ Մր. Գիթի-Ռօյ, Մանթաշի և արքեպիսկոպոս Գրասնէիսի պետը. ոստիկանապետութիւնէ՛ն՝ Մեհմէթ Յարաուէյ, բայց ասոնցմէ Ս. Գատարացը Հայրը ընդունեց շնորհաւորութիւնները տեղացի աղջայիկ և օտար երեւելիներու:

✱ Ապրիլ 26 Գ. օր Ս. Ջաշիկ. — Թատուկ Ս. Գատարաց մատուցուեցաւ ուխտաւորաց համար Ս. Գլխաղբի մատուան մէջ:

— Այսօր շնորհաւորական այցի եկան հոգեորդները, Լատինաց Գատարաքը անձամբ, Ֆրանչիսկանց Կաթողիկոսը իր հետևորդներով: Ատորի, Լուտի, Հապէշ, Մարտին, Յոյն և Հայ կաթողիկոսներու մեծաւորները: Նոյն օր Տ. Մկրտիչ Արքեպիսկոպոս, ընկերակցութեամբ Տնօրէն Ժողովուրդ անդամներու այցելեց Լատին Գատարաքարան և Ֆրանչիսկանց, իսկ Գեորգ Վրդ. միւս փոքր յարանուանութեանց:

✱ Ապրիլ 29 Ուր. — Ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտները, Սարգիսապետ և ուսուցչութիւնը, իրիկնաղմին օրական պոստի իջան Մեռեալ Ժով: Գիշերը անցուցին բացօթեայ, յայտը օրը կանուխ չոգեմաւ առին և շրջեցան Մեռեալ Ժովու զանազան վայրերը, Զերբայ գետը, տաք աղբիւրները. ականատես եղան Անուն գետի և շրջակայքի պարզած վեհ և անեղ տեսարաններուն: Գետը որ կը հոսէր իր իսկ չինեղած աննշարխոր կիրճի մէջէն՝ կերտած էր իր եղբերներու վրայ զմայլելի բնական կամարներ և խորաններ: Վերադարձան կաղաւթուած և զատեղ ի ներկանելու լի եռանդով: